

zein zerbitzu publiko hartzeko, haurtzaindegietan, osasun etxeetan, institutuetan, unibertsitateetan, administrazio-ko leihatiletan, komisaldegietan...

Aurten 1.800 bat lanpostu betetzeko deialdi publikoa egin zuen Osakidetzak eta bakar batean ez zen eskatu euskara, hizkuntza ofiziala, jakitea, gaztelania, ordea, ezinbestekoa zela. Oposizioen azterketak egiteko ere euskaldunek arazoak izan zituzten, azterketa gaztelaniaz egiteko prestatuta baitzegoen.

Erronka handia da hizkuntz eskubideena, Euskal Herrian nola Euskal Herritik kanpo ere. Euskarak bere lurralde historikorik gehienean ez du aitorpen ofizialik, eta duenean ere goera aski nahasia du.¶

Xabier Mendiguren Elizegi

Txosten txar bat mugaz bestaldean dudan lagunari

Kaixo, aspaldiko!

Askotan bidali izan dizkiat hiri, izatez aldizkari honetarako idatziak nituen kronikak, hemengo gauzen berri gutxi gorabehera emateko; gaur, hire eta *Jakin*-ekoen baimenarekin, alderantzizkoa egingo diat: aldizkarian aterako diat berez hiretzat beharko lukeen gutuna.

Nobela bat irakurtzen ari nauk egun hauetan, *Sorstalanság* edo *Noragabe*, azkeneko Nobel saria irabazi duen idazlearena: Imre Kertész dik izena, judu hungariar bat, mutikoa zela Auschwitz eta beste kontzentrazio-zelai batzuetako infernu hori guztia ezagututakoa, eta hala ere bere bizitza eta ibilbide literarioa Alemanian egin dituen, bitxia ere baden gauza. Holokaustoaren esperientzia hori duk, gainera, bere obra guztietako abiapuntu, ezinbesteko erreferentzia eta elikagai; seinale, badirela norberaren bi-

zitzan marka batzuk betiko geurekin eramango ditugunak. Horretaz, aldeak alde, hik ere badakik zer edo zer. Ez zakiat hik ezer irakurri dioan; nik, egia esan, ez nian ezagutu ere egiten Nobela eman dioten arte: horretarako behinik balio ditek sariek, gure errealitatetik urrun zeuden zenbait testu hurbiltzeko (nahiz eta askoz gehiago diren urrun eta ezezagun iraungo dutenak: hain baita handia munduaren zabalera, hain txikia gure txokoa eta murrizta gure denbora... utikan filosofia merkeak ordea). Hurbiltze-kontuez ari gara, bazirudik Kertészen eleberri hori euskaratze bidean dela, 2003ko Durangoko Azokarako edo. Ez duk konpainia txarra orduan plazaratuko diren euskal idazleentzat.

Kertész irakurtzen ari nintzela, aspaldian bueltaka dabilkidan burutazio bat etorri zaidak berriz gogora, gure egoera politikoarekin zerikusia duena (kulturaz jardun nahi izan arren, nahi eta nahi ez sartzen zaiguk beti politika zirikaturen batetik, gure patua duk nonbait). Azalpenetan hasi aurretik, baina, liburuak utzi eta zinemara joango gaituk, hiri beti gustatu izan zaik pelikulak ikustea eta kontatzea. Ez gaituk lehengo girotik gehiegi urrunduko ordea: Steven Spielberg-en klasiko bat ikusiko diagu: *Schindler-en zeremenda*. Ez duk zuzendariaren onenetakoa, bazakiat, baina badik hainbat detaile bikain, egilearen maisutasuna erakusten dutenak. Xehetasun horietako bat zaukaat aspaldian gogoan: argumentuaren hari sekundario txiki bat, filmaren iraupen luzean hiru bat eszena besterik hartzen ez dituenak. Lehenengoan, Varsoviako judu guztiak auzo bakarrean bizi zirela behartu dituzte, *ghetto*-an, eta etxe oneko emakume fin bat ageri duk, guztiz asaldatuta, bere altzari eta jantziak non sartu ez daukalako, eta halako zerbait ziok: «Hau baino okerragorik ezin liteke!». Handik puska batera, *ghetto*a hustu eta kontzentrazio-gune batera eramango dituzte hango juduak, garraio-txanetan sartuta. Aurreko emakume burges bera ikusiko diagu une batez, ez lehen bezain dotore baina bai lehen bezain aztoraturik, bere onetik aterata eta protestaka: «Ezin liteke hau baino okerragorik izan!». Beste batean ere ateratzen dela esango nitek, egoera are petralago batean, lelo bera errepikatuz. Ezin zaiok ukatu gidoigileari umore beltzerako dohaina, andere errukamiak ez bezala

ikusleak uneoro baitaki baietz, *izan litekeela* okerragorik, eta okerragoa dela, izan ere, ondotik datorkien paraderoa.

Zer dela-eta hau dena? Ba, aurreko urteetako nire balantzeekin gogoratu nauk, eta honekin hiru urte dituk antzeko sentipenak harturik naukala: hau desastrea duk, horrela ez goazak inora, okerragorik ezin litekek... eta urterik urte ikusten diat baietz, okerragora goazela, eta oraintxe bertan ezin asmatu zer izan litekeen hurrena. Tira, alde batera utziko diat gaia, Varsoviako atso hura baino patetikoago jartzen ari nauk-eta. Ezer taxuzkorik ez esateko gainera, gure politikarien antzera, eta gainera ezkor, gure politikariak ez bezala.

Suedian Literaturako Nobel saria eman zuten ia egun beran jakinarazi zitean Espainiako narratibako sari nazionala deritzana. Eta, Berlinen bizi den judu hungariarrarena baino ustekabe handiagoa hartzen genuela, *SPrako tranbia* izendatu zitean irabazle, Unai Elorriagaren harribitxi hori. Hik badakik sariei ez zaiela kasu handirik egin behar: ez ematen ez dizkigutenean, eta are gutxiago ematen dizkigutenean. Hala ere, barregarri ere sentitu nauk egun hauetan, azalduko diat zergatik. Hara: sariaren berri jakin baino aste batzuk lehenago, literatur lehiaketei buruz egiten ari ziren erreportaje baten osagarri, horiexei buruzko iritzi-artikulu bat eskatu zidatean *Argia*-tik. Bidali nieran, gai horren inguruan ditudan usteak ahal bezain argi azalduz. Nik hura idatzi eta aldizkaria atera bitartean gertatu zuan Espainiako sariarena, eta horrekin batera egundoko erauntsia (idazlearentzat batik bat, noski, baina baita, zeharka, editorearentzat ere): deiak, e-mailak, artikuluak, hitzaldiak, txostenak, bertako eta kanpoko komunikabideak, inon diren agente eta argitaletxeak... atergabeko zaparradan. Eta halako batean, sariei buruzko artikulu hura ahaztua nuela, *Argia* jaso eta hor ikusten diat, erredaktoreek letra handiz azpimarratuta: «Euskal Herrian, sarietatik aparte bizi da literaturgintza osoa: argitaletxeetan ez zaie jaramon handirik egiten, irakurleek ez diete arreta berezirik eskaintzen lan sarituei, eta obra inportanteak oso-oso gutxitan ibiltzen dira lehiaketetan». Nik idatzitako hitzak, eta bat-batean gezur handi bat bihurturik zeudenak, non eta ez ziren adarra jotzeko as-

matuak. Bueno, neure burua zuritzeko esan nezakek esaldi horren buruan «Euskal Herrian» dioela, eta sariketa horren eremua beste bat dela: Espainia; bestalde, urte bereko euskal obrarik onenaren Euskadi saria espainiar hiritartasunik gabeko euskaldun batek irabazi dik: Itxaro Bordak. Hortaz, Espainiako onenak baino hobeak zauzkaagu urtero, eta pareka gainera: gu gaituk mutilak, gu. Bromak broma, begi bistakoa gertatzen duk zenbateko indarra duen, geure buru bamean ere, aldameneko inperioak. Orain dela gutxi irakurri zioat Azurmendiri, gailegoek nola dioten, galiziarrentzat bere herrikide bat handi, Madrilen txalotu ostean bihurtzen dela benetan handi, edozein alorretan dela ere; hemen ere denok gailego, beraz.

Utz ditzadan sariak alde batera; norbaitek esan zuen bezala, framazoneriaren kontuak dituk horiek. Hortik aparte urteak liburuetan zer eman duen kontatu nahi niake, baina ez duk erraza laburtzen. Urtero bezala obra mordoxka, on samarrak eta kaxkarxeagoak nahasian. Beste urte batzuen aldean puntako idazleen emaitzak gutxi samar, aukeran, baina tira, jende gazteak plazaratzen segitzen dik, eta bizitasun seinale duk hori. Iaz Elorriagarena gorai patu nian orriotan. Aurten ez diat inor jarri nahi bes-teen gainera, ez baita hori literaturaren zeregina, baina gazte horien arteko bi aipatuko dizkiat: Lutxo Egia eta Eneko Bidegain. *Paperezko hegazkinak* kaleratu dik bilbotarrak, eta *Anbroxio* uztariztarrak: bere lehen nobela biek ere, aurretik liburu bana argitaratua zuten arren. Zertzelada biografiko horien gainera, lotura estuagoa ere baditek bien obrek: bata zein bestea bi planotan eraikiak zaudek: alde batetik gaur egungo istorio bat garatzen ditek, protagonista gazteekin eta beren eguneroko kezkekin; eta, horrekin paraleloan eta kontrastean, gerra garaiko kontuak ageri dituk: 36ko gerrakoak Egiaren liburuan, II. Mundu Gerlakoak Bidegainengan. Bietan ere nabarmen geratzen duk oroimenak baduela oraindik ere indarra, eta lehenak orainari eragiten segitzen diola. Lutxo Egia azken urteotan Bizkaian plazaratzen ari diren idazle bikainen taldekoa diagu dagoeneko, eta horrexegatik azpimarragarriagoa iruditu zaidak Eneko Bidegainen kasua, aspaldi han-

dian ez baitzen idazlerik sortzen Ipar Euskal Herrian, eta bere aitzinekoak (Borda, Luku, Hirigoien eta Irigarainen belaunaldikoak, Ur Apalategiren salbuespenarekin) bera baino hamabost bat urte zaharragoak baitira. Bidegaine-kin jarraituz, bere liburua orain arte gainetik bakarrik ikusi ahal izan badut ere, estiloaren bi alderdi aipatu nahi dizkiat, bat ona eta bestea ez hainbeste. Ona: orain arte oso-oso gutxik bezala lortu dik euskara batuaren arauak eta Iparraldeko euskalkietako doinua isuri bakarrean uz-tartzea, idazkera natural, sendo eta sinesgarri batean, bere kazetari-ofizioaren emaitza beharbada; ez hain ona: kaze-tari-ofizio horrek eramanda menturaz, lotuegi ikusi diat nik bere idazmoldea, erredakzioz txukuna eta xuxena be-ti, baina literaturazko lan handi batek behar duen bixiga-rria, indarra eta kitzika ments dituela. Lehen obra dik, eta oso ondo zagok; etorriko dituk gehiago eta izango dik au-keras askeago aritzeko, bere hegada are gorago eramateko. Eta lagun gehiago elkartzen bazaio, askoz hobeto.

Poetak ere emankor ibili dituk aurten. Izagirrek buka-tu dik Poesia Kaierekin hasitako lan erraldoia, asti gehia-go izango dik orain azken bi-hiru urteetan baztertu sama-rra eduki behar izan duen bere obrarako. Idazten ari nai-zen une honetan ari dituk kaleratzen hainbat liburu, eta irakurtzeko betarik gabe komentatzen dizkiat beraz. Presa-kako bistadizo horretan, bi poema-liburu egin zaizkidak deigarrienak azken asteetako nobedadeen artean. Bata Mi-kel Ibargurenena duk: zestoar honek poema-bilduma poli-t bat plazaratu zian orain dela dozenerdi bat urte: *Hemen gauak lau ertz ditu*, kartzela zuena gai eta erreferentzia ia ezinbesteko, espetxean idatzia zegoen aldetik; oraingoak *Desemko karrikak* dik izena, eta erbestea hartzen dik gogoe-tagai: erbeste fisikoa, eta horrek sortzen dituen metaforak ere bai. Indarra, nortasuna, sakontasuna, sentiberatasu-na... asko ditik dohainak, hizkera literario eder eta pertso-nalaz gainera; aurreko liburuari baino arreta gehiago eskai-niko ahal zioz kritikak. Bestea Juan Kruz Igerabideren *Mai-lu isila* duk; obra poetiko zabala dik dagoeneko Igerabidek, baina harigamia egin zaidak azken hau, orain artean me-tafisikarako joera zuen bide bat lantzen ari zen bitartean,

gure errealtate gordinenari erreparatu baitio orain, askotan isiltzen ditugunak mihiari kosk egin gabe baina modu estilizatu batean botaz, oso kritiko agertuz gure herriarekin, baina maitasunez aldi berean. Subjektibo, poetaren egiak izan behar duen moduan.

Horrez gain zer? Liburu txundigarri bat duk niri zirrara handiena eragin didana: *Errautsera arteko sugarra*, Imanol Zurutuzarena. Trauma gogor bat literaturaren bitartez sublimatua, esperientzia pertsonal bat, bere soiltasunean, unibertsal bihurtua. Aldeak alde, Kertészen kasua bezala, berriz ere.

Zer gehiago esango diat? Eman didaten tartea sobera betea diat dagoeneko, eta agurrerako txanda iritsi duk. Hire berriak jasotzeko zain geratzen gaituk hemen denok, eta egiazkoak kontatu ezin badituk asma itzak alegiazkoak. Eta, batez ere, zaindu ezak heure burua. Besarkada handi-handi bat. ¶

Juan Ignacio Perez Iglesias

On doren aurkeztuko ditudan balioztapen eta iritziak kontsumitzaile batek eginak dira; areago, bizkaitar kontsumitzaile batek eginak. Hau da, kontuak ez ditut aztertu aditu batek egingo lukeen moduan, arrazoi sinple batengatik: ni ez naiz aditua kultur kontuetan. Baina banaiz kultur produktuen kontsumitzailea, eta horrexegatik erantzun nion baietz aldizkari honetatik egin zitzaidan eskariari.

Kultur eskaintza zabala da, baina...

Duela berrogeita hamar urte hasi ziren Operaren Lagunen Bilboko Elkarteak urte ro eskaintzen dituen emanal-